

Projektas LIFE20 NGO4GD/LT/000009
Lietuvos saugomų teritorijų tinklo plėtra
Europos žaliojo kurso kontekste
LITPA for LIFE

 Lietuvos
Respublikos
aplinkos
ministerija

LT įsipareigojimai ES Žaliojo kurso kontekste

**Griežtai saugomų teritorijų plėtros
preliminarūs pasiūlymai**

Argaudas Stoškus

Gamtos paveldo fondas

Projektą finansuoja Europos Sąjunga, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Gamtos paveldo fondas

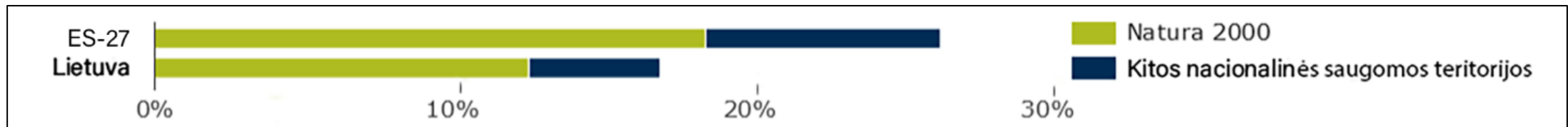
2022 m. JT Bioįvairovės konferencijoje 190 šalių įsipareigojo iki 2030 m. užtikrinti, kad biologinė įvairovė būtų saugoma ne mažiau kaip 30 % sausumos ir jūrų teritorijos.

ES Žaliasis kursas

ES biologinės įvairovės strategijoje numatyta iki 2030 m. pasiekti, kad biologinės įvairovės apsaugai įsteigtos teritorijos (BĮST) sudarytų ne mažiau kaip 30 %, o griežtos apsaugos – ne mažiau kaip 10 % ES sausumos ir jūros teritorijos.

BĮST tinklo pagrindinis uždavinys - užtikrinti Buveinių ir Paukščių direktyvų įgyvendinimą - **sukurti Natura 2000 tinklą** ir pasiekti jo efektyvumą.

30 % - bendras ES siekis, o šalių narių indėlis gali skirtis.

Europos Sąjungos šalių deklaruotas santykinis visu sausumos saugomų teritorijų plotas 2021 m. Europos aplinkos apsaugos agentūros duomenys.

Projekto metu atlikto vertinimo duomenimis (2022 m.)
biologinės įvairovės apsaugai skirtos teritorijos (BĮST) ~14 % LT teritorijos,
griežtai saugoma ~ 0,6 %

ST ≠ išsaugota biologinė įvairovė

Kokios grėsmės?

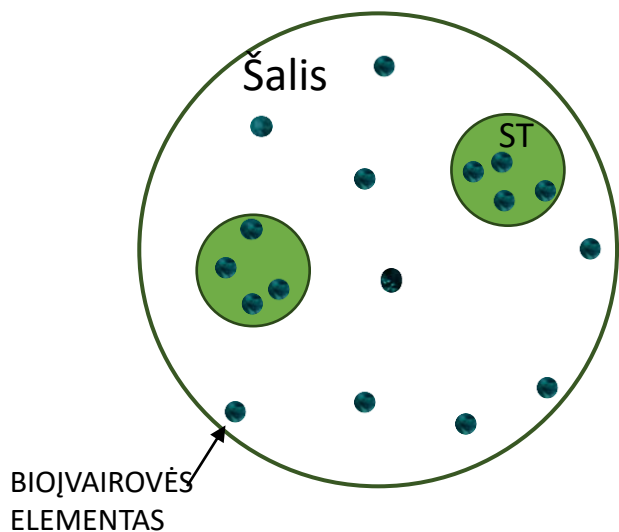
Ar ST taikomas veiklos reglamentavimas gali padėti jas spręsti?

Koks teritorijų išsidėstymas?

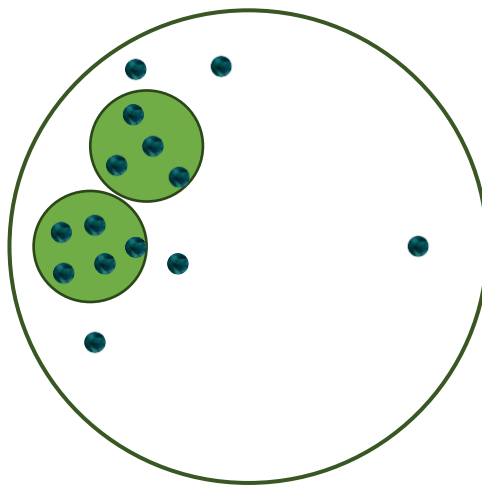
Koks bendrasis veiklos reglamentavimas šalyje?

Kokie kiti svarbūs veiksniai?

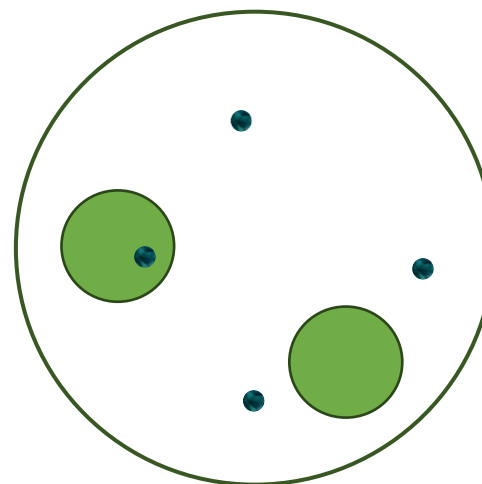
Palanki ST įtaka, tolygus ST išsidėstymas,
palankus bendrasis reglamentavimas

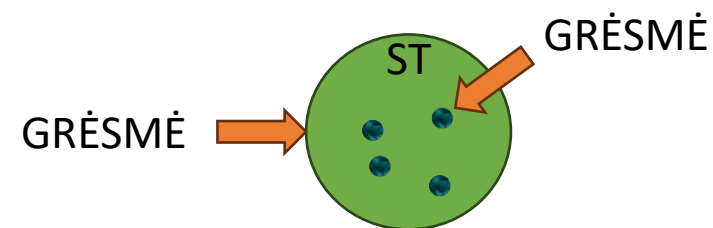
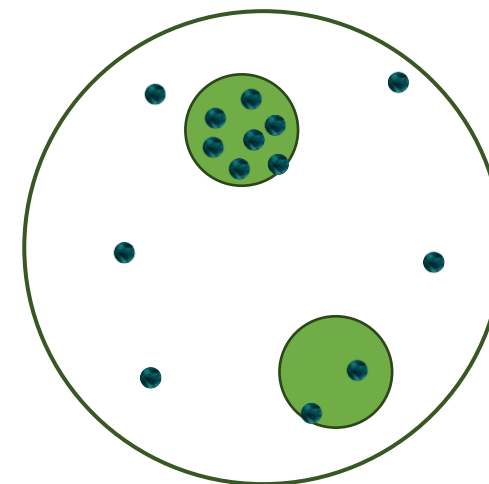
Palanki ST įtaka, bet
netolygus jų išsidėstymas,
nepalankus bendrasis
reglamentavimas

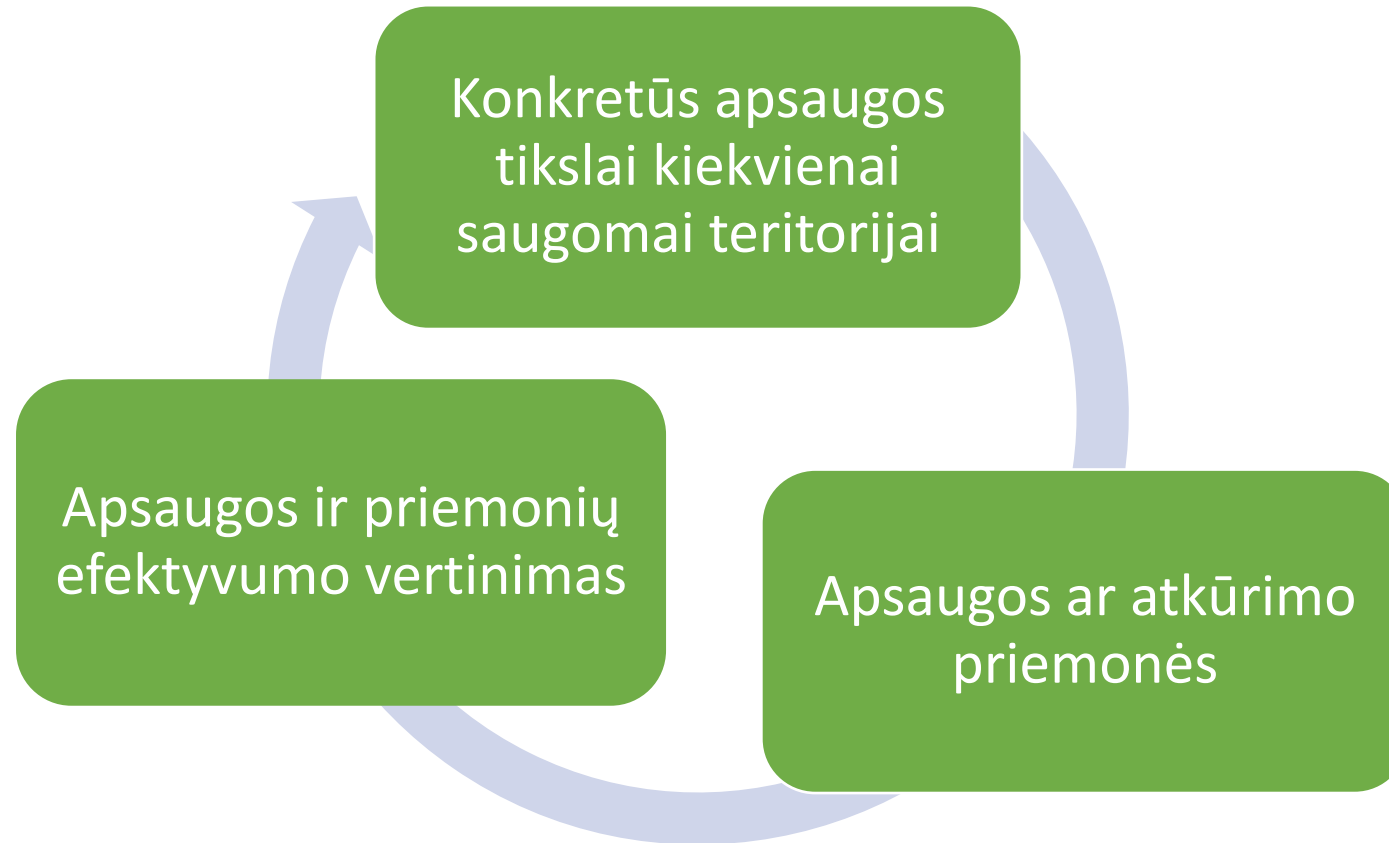
ST neturi įtakos

ST turi skirtingą įtaką

ST efektyvumo užtikrinimas

BĮST tinklo pagrindinis uždavinys - užtikrinti Buveinių ir Paukščių direktyvų įgyvendinimą - **sukurti Natura 2000 tinklą ir pasiekti jo efektyvumą. Tinklo efektyvumas vertinamas pagal apsaugos būklę.**

Palanki apsaugos būklė (sin. gera apsaugos būklė) - būklė, kai natūralus buveinės arealas ir jos užimami plotai tame areale nekinta arba didėja, kai yra ir, tikėtina, ateityje neišnyks jos ilgalaikiam palaikymui būtina specifinė struktūra ir funkcijos, ir kai šiai buveinei būdingų rūšių apsaugos būklė yra palanki.

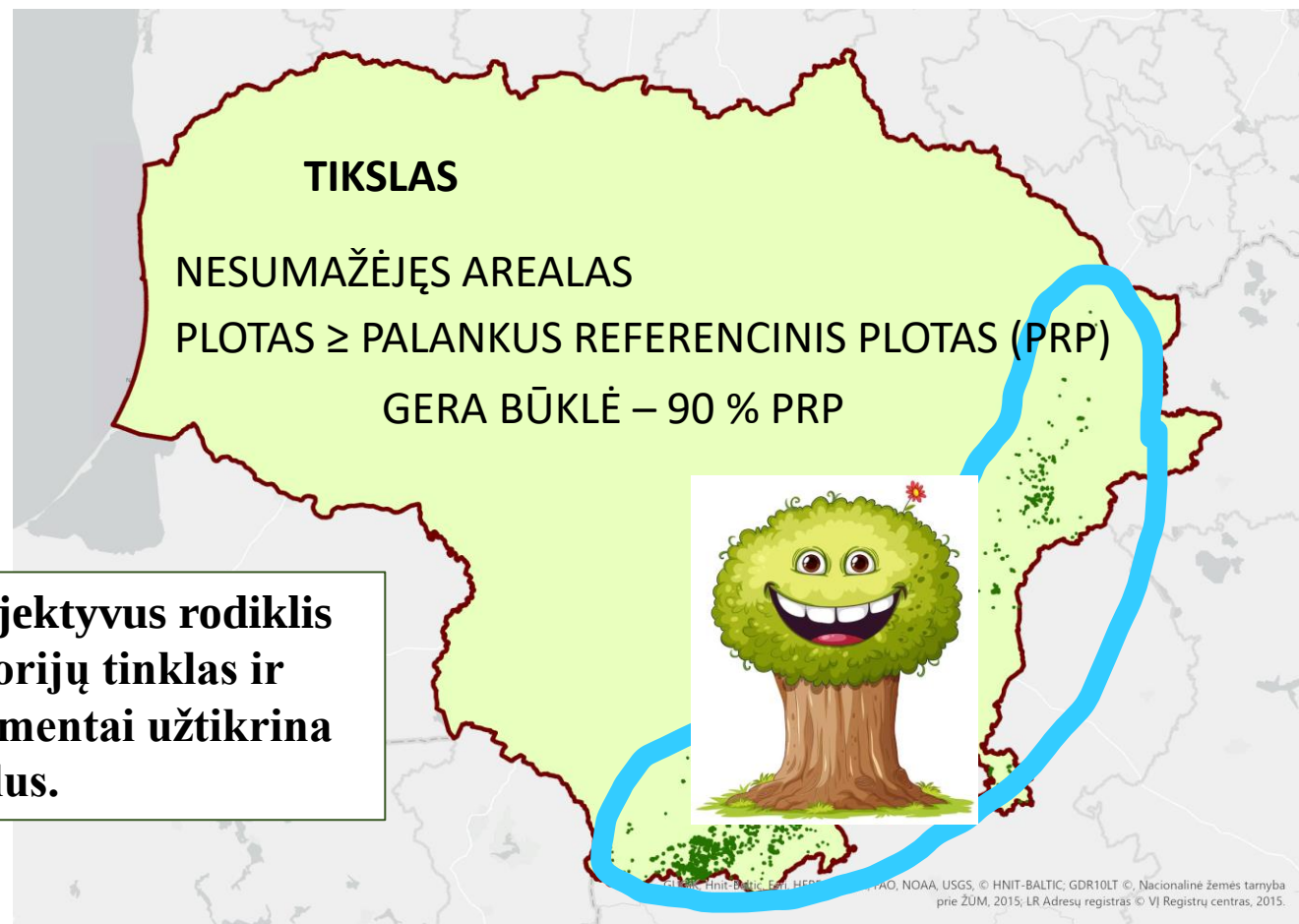
PRP – buveinės plotas reikalingas palankios apsaugos būklės užtikrinimui

Pvz.:

PRP - 1000 ha

GEROS BŪKLĖS – 900 ha

Geros būklės buveinių plotas šalyje yra objektyvus rodiklis pagal kurį galime spręsti ar saugomų teritorijų tinklas ir bendrieji šalyje galiojantys apsaugos reglamentai užtikrina keliamus to tipo buveinių išsaugojimo tikslus.

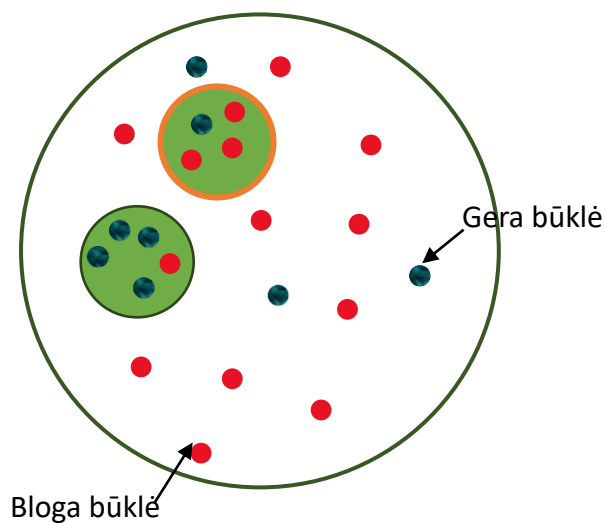

Žinome KIEK, tačiau KAIP ir KUR saugoti?

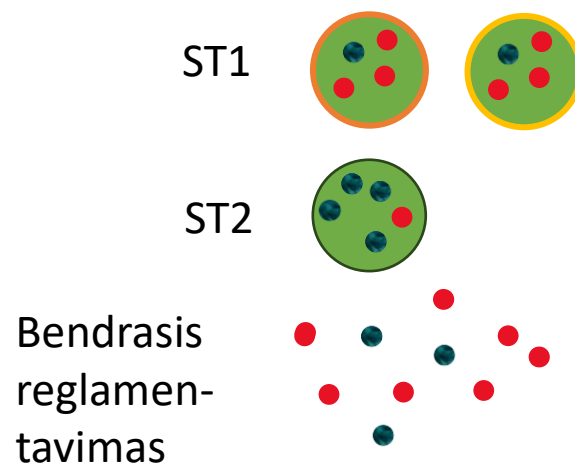
Apsaugos būklė vertinama visos šalies mastu ir daugumos paplitusių buveinių tipų ir rūšių atveju ji negali būti užtikrinta vien tik steigiant saugomas teritorijas. **Bendrojo ūkinės veiklos reglamentavimo tikslinimas neretai gali būti itin svarbus papildantis ar net efektyvesnis ir racionalesnis kelias už saugomų teritorijų plėtrą.** Bandymas išsaugoti biologinę įvairovę steigiant saugomas teritorijas ir paraleliai mažinant bendruosius aplinkosauginius reikalavimus dažnu atveju gali lemti dar didesnę ekosistemų fragmentaciją ir duoti priešingą rezultatą.

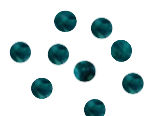
Principinė ST plėtros pasiūlymų rengimo loginė schema

1. Įvertinta skirtingų apsaugos reglamentų įtaka buveinių tipų plotui ir būklei

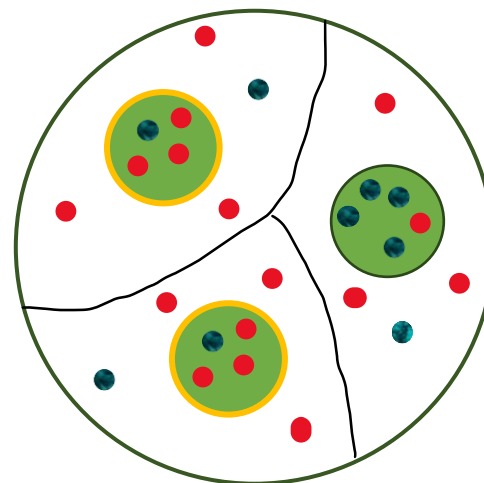

2. Remiantis vertinimu apskaičiuota kiek ir kaip turėtų būti saugoma, kad pasiektume reikiamą geros būklės buveinių plotą ir teritorinį pasiskirstymą.

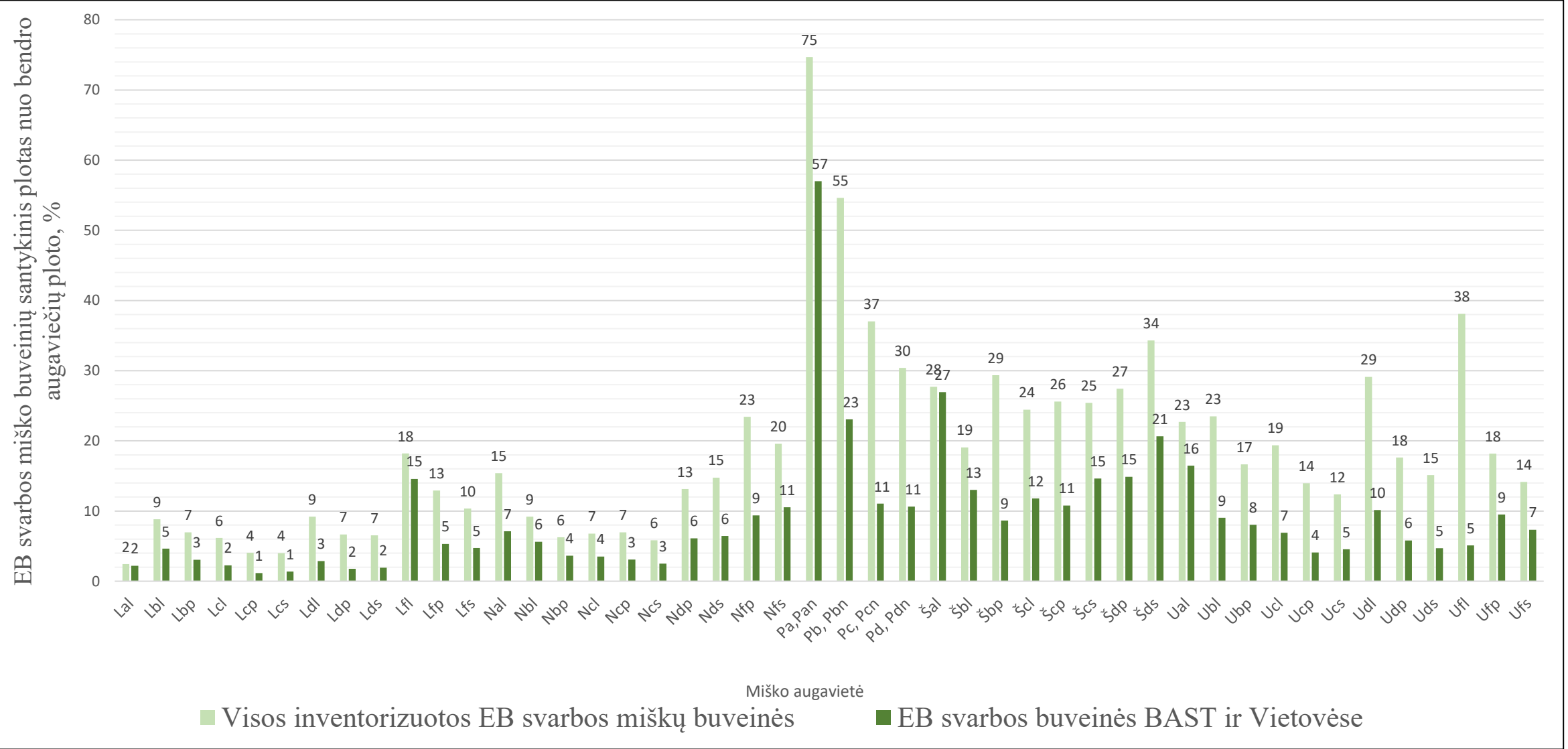

 = Siekiamas geros būklės buveinių plotas

3. Saugomos teritorijos parenkamos siekiant pagerinti teritorinį geros būklės buveinių pasiskirstymą skirtinguose biogeografiniuose rajonuose priklausomai nuo esamo potencialo.

Miškų buveinių atveju parenkant ST vietas taip pat siekta sudaryti prielaidas buveinių tipų variacijų tolygesnei apsaugai prioritetą teikiant toms augavietėms, kurių šiuo metu saugoma mažiausia santykinė dalis.

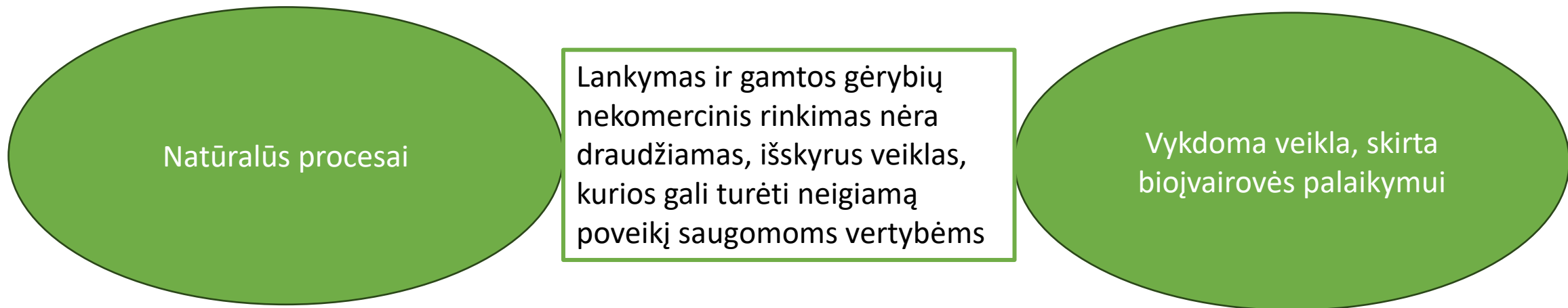
GRIEŽTAI (YPAČ) SAUGOMOS TERITORIJOS

ES dokumentuose:

griežtai (ypač) saugoma teritorija - biologine įvairove pasižyminti teritorija, įsteigta jos integralumą palaikančių natūralių ekologinių struktūrų ir procesų išsaugojimui ar atkūrimui.

Natūralios struktūros ir procesai turėtų būti iš esmės netrikdomi žmonių veiklos vykdomos tiek pačioje teritorijoje, tiek už jos ribų.

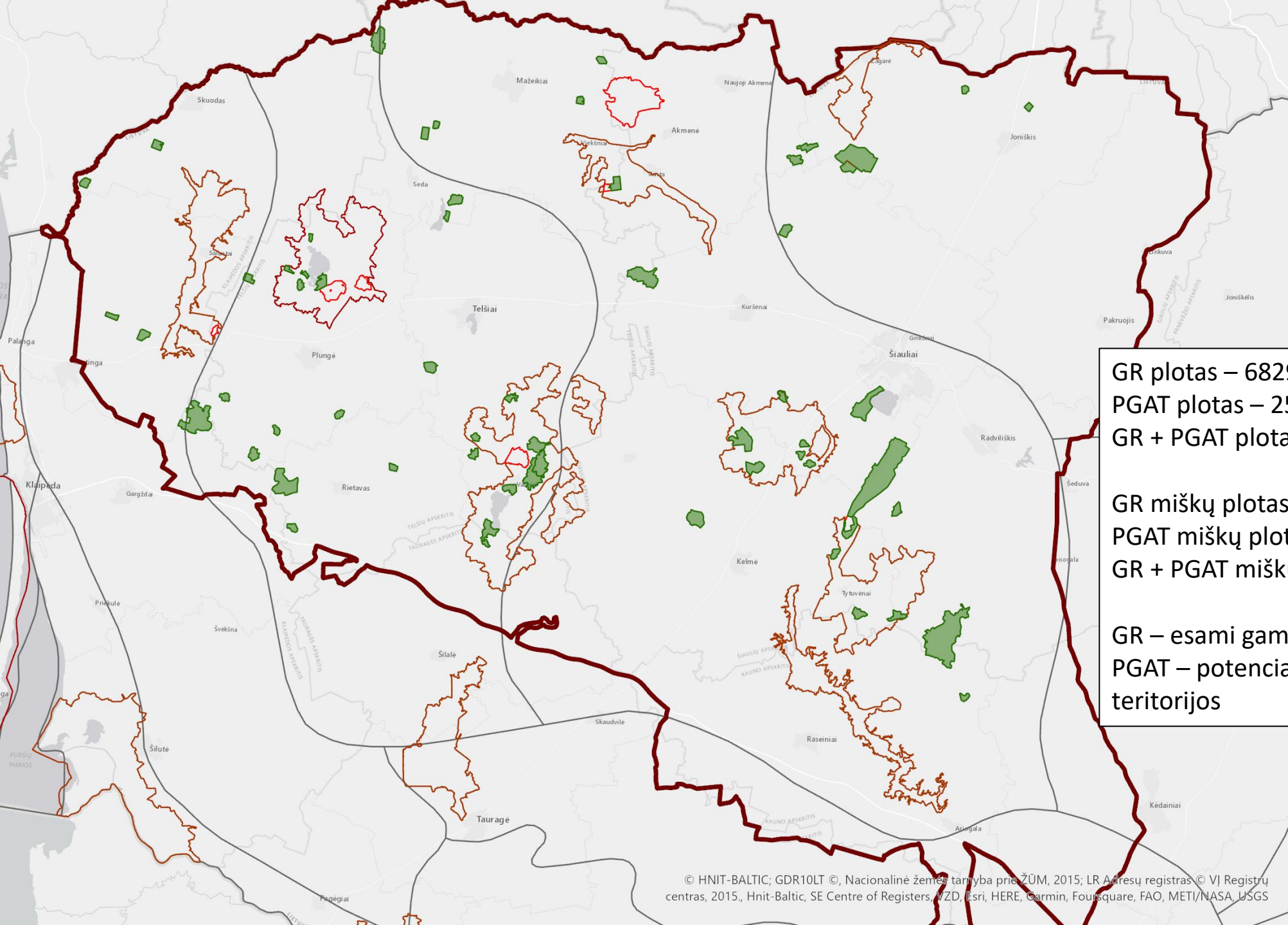
Griežtos apsaugos režimas turėtų būti taikomas tais atvejais, kai tai duoda didžiausią naudą siekiant biologinės įvairovės apsaugos tikslų. Išskirtinis dėmesys turėtų būti skiriamas sengirėms ir anglies turtingoms ekosistemoms. Taip pat neturėtų būti pamiršamos ekosistemos, kurios teikia svarbias ekosistemines paslaugas arba kurių atsparumas klimato kaitai gali būti padidinamas griežtos apsaugos sąlygomis.

Griežtos apsaugos teritorijų atranka buvo atliekama taikant multikriterinę teritorijų analizę ArcGIS PRO programine įranga, naudojant „Suitability Modeler“ rastrų analizės įrankį ir normalizuotus (reikšmės nuo 1 iki 5) rastrinius duomenis (500x500 m gardelėse):

- EB svarbos miško buveinių, kurioms palanki griežta apsauga, santykinis EB svarbos miško buveinių santykinis plotas nuo miško ploto.
- anglies kiekis miško dirvožemio 30 cm sluoksnyje ir paklotėje;
- augaviečių įvairovės indeksas, apskaičiuotas taikant Simpsono indekso skaičiavimo formulę - $D = \frac{1}{\sum(\text{augavietės plotas celėje}/\text{visų augaviečių plotas celėje})^2}$;
- valstybinės žemės santykinis plotas nuo miško ploto;
- kompensacinis sluoksnis, suteikiantis didesnę svorį BAST apsaugos tiksluose mažiausiu santykiniu plotu pasižyminčioms augavietėms.
- EB svarbos saugomų paukščių ar žinduolių rūšių, kurioms yra palanki griežta apsauga ir kurių stebėjimo vietos nesusijusios su lizdavietėmis ar veisimosi vietomis, radviečių karštieji taškai.
- EB svarbos ir nacionaliniu mastu saugomų paukščių lizdaviečių, o taip pat augalų, grybų ir kerpių rūšių, kurioms yra palanki griežta apsauga, skaičius.

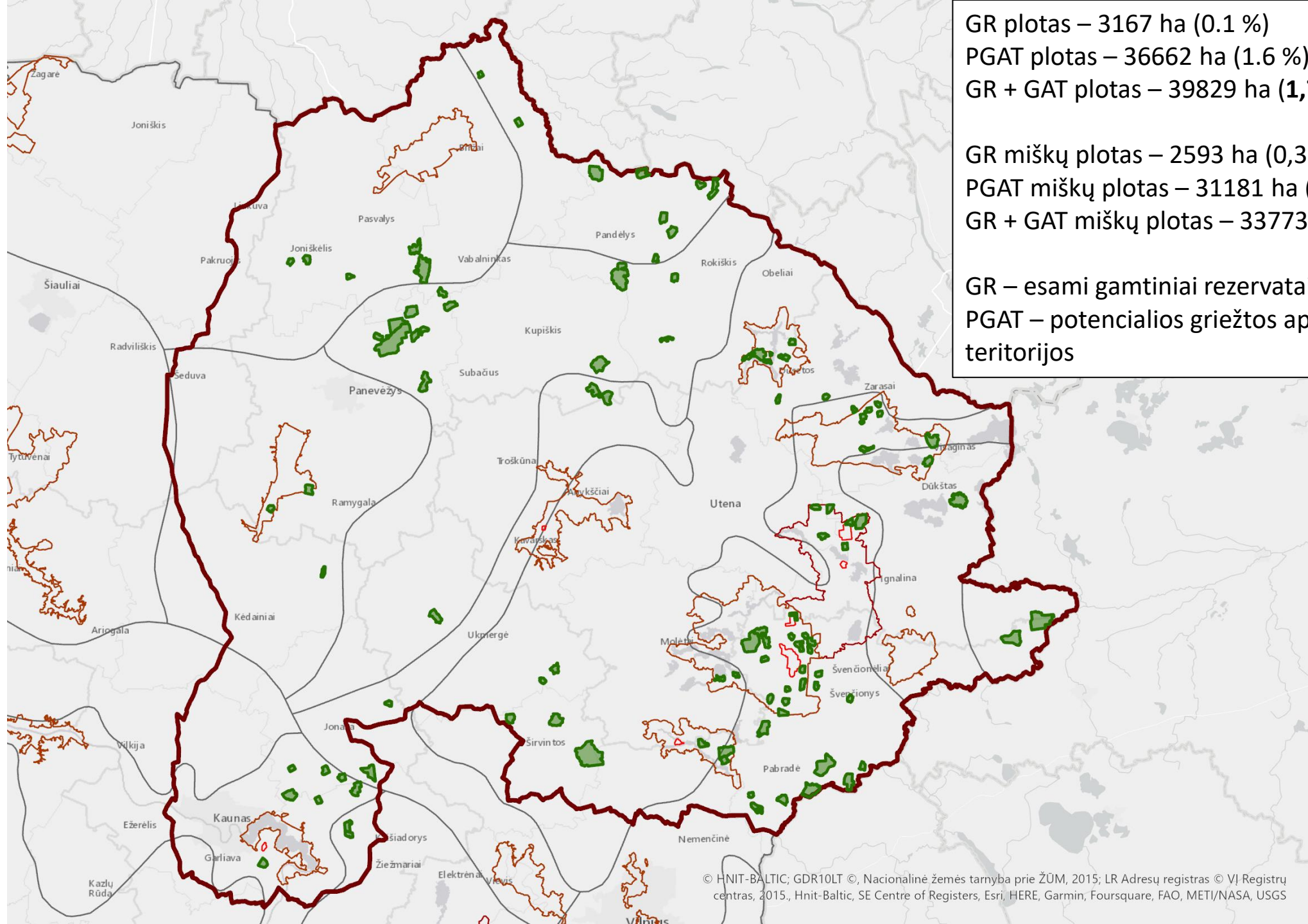
- Atlikus multikriterinę analizę atrinkti į aukščiausią 10 kategorijų kvantilę patekę preliminarūs griežtos apsaugos plotai.
- Gautų plotų ribos pakoreguotos pagal biologinės įvairovės, žemės nuosavybės plotus, ribą išvedant pagal tokiomis atvejais taikomus kartografinius kriterijus (kelius, saugomų teritorijų ribas, kvartelines ir pan.)
- Išskirtos teritorijos prioritetizuotos pagal svarbą biologinei įvairovei (buveinių, retų rūšių radviečių tankį), valstybinės žemės dominavimą, hidrologinio režimo atkūrimo galimybes.
- Išskirtos teritorijos, kurių didžiojoje dalyje vertybėms palankiausias natūralių procesų užtikrinimas ir tos, kurių vertybių palaikymui reikalingas tvarkymas.
- Galiausiai įvertinta pagal griežtos apsaugos režimu siekiamą apsaugoti buveinių (įskaitant pagal augavietes apskaičiuotą formavimosi potencialą) dalį biogeografiniuose rajonuose ir atitinkamai įtrauktos kai kurios žemesnio prioriteto teritorijos arba atsisakyta aukštesnio prioriteto teritorijų.

GR plotas – 6829 ha (0,4 %)
PGAT plotas – 25722 ha (1.5 %)
GR + PGAT plotas – 32551 ha (**1,9 %**)

GR miškų plotas – 4914 ha (1 %)
PGAT miškų plotas – 20757 ha (4,1 %)
GR + PGAT miškų plotas – 25671 ha (**5.1 %**)

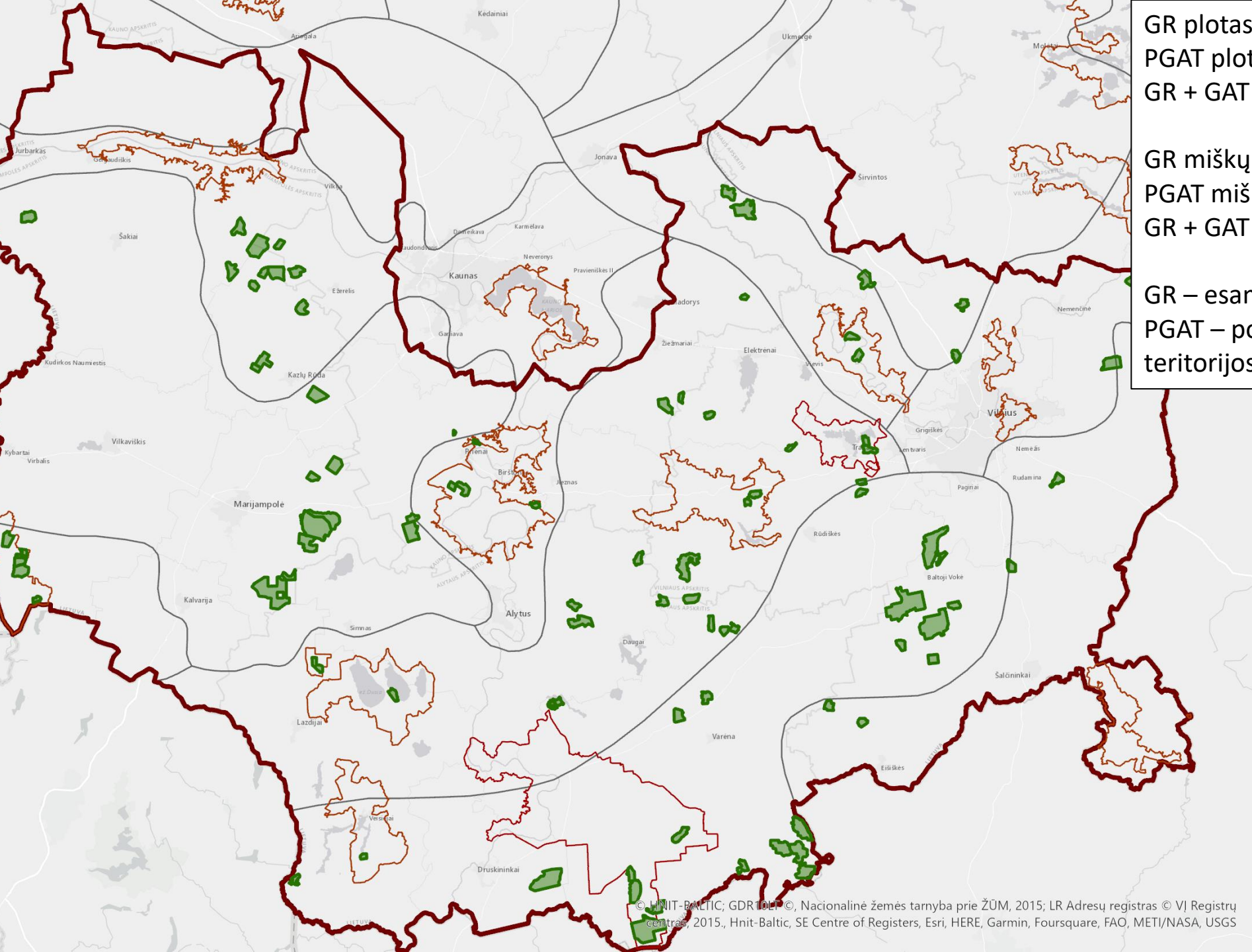
GR – esami gamtiniai rezervatai
PGAT – potencialios griežtos apsaugos
teritorijos

GR plotas – 3167 ha (0.1 %)
PGAT plotas – 36662 ha (1.6 %)
GR + GAT plotas – 39829 ha (**1,7 %**)

GR miškų plotas – 2593 ha (0,3 %)
PGAT miškų plotas – 31181 ha (4,1 %)
GR + GAT miškų plotas – 33773 ha (**4,4 %**)

GR – esami gamtiniai rezervatai
PGAT – potencialios griežtos apsaugos
teritorijos

GR plotas – 22825 ha
PGAT plotas – 33878 ha
GR + GAT plotas – 56704 ha (**1,7 %**)

GR miškų plotas – 16850 ha (2,3 %)
PGAT miškų plotas – 28928 ha (4 %)
GR + GAT miškų plotas – 45778 ha (**6,3 %**)

GR – esami gamtiniai rezervatai
PGAT – potencialios griežtos apsaugos
teritorijos

Ačiū už dėmesį